

Slavoj Žižek

Att äta den sista kannibalen

Ur *Flamman* 15/1 2023

Idag kan man inte vara vänster om man inte entydigt står bakom Ukraina. Att vara vänster och ”visa förståelse” för Ryssland är som att vara en av de där vänsteranhängarna som, innan Tyskland attackerade Sovjetunionen, tog på allvar den tyska ”anti-imperialistiska” retoriken som riktades mot Storbritannien, och förespråkade neutralitet i Tysklands krig mot Frankrike och Storbritannien. (Slavoj Žižek, ”Pacifism är fel svar på kriget i Ukraina”, i *Dagens ETC* 1 juli 2022)

Théodore Géricaults ”Medusas flotte” (1818–19), som visar hur förlista kolonistörer på väg till Senegal ätit upp varandra för att överleva, orsakade skandal i Frankrike. Foto: Wikimedia.

Stater som ser sig som civiliserade gör oftast allt för att dölja sina mörkaste hemligheter. Men den farliga nya trenden bland högerledare är att ”modigt” kringgå denna charad och öppet omfamna förbrytelsen.

Minns anekdoten om den unga äventyraren som möter ett urfolk för första gången. ”Finns det kannibaler bland er?”, frågar han. Nej, svarar de. ”Vi åt den sista i går.” För att ett samhälle ska kunna civiliseras genom att äta den sista kannibalen, så måste denna slutakt kallas något annat. Det är en ursynd som måste suddas bort från minnet.

Med stigande inflation och slutet på eran av rekordlåga räntor, kommer finansmarknaderna att prövas hårt under 2023. Även om banksystemen är mer robusta än de var 2008, så skulle en fastighetskris kunna slå hårt mot redan högbelånade riskkapitalbolag och leda oss in i en lågkonjunktur.

På ett liknande sätt byggdes en modern rättsstat i den amerikanska ”Vilda västern” genom brutala brott och skapandet av myter för att täcka upp för dem. Som en figur i John Fords västernfilm ”Mannen som sköt Liberty Valance” uttryckte det: ”Om legenden blir till ett faktum – tryck legenden.”

Men de ”fakta” som legenderna föder är inte verifierbara sanningar. Snarare är de sociala artefakter: gemensamma föreställningar som håller ihop samhället. Om tillräckligt många människor förkastade dem så skulle denna ordning falla sönder.

Dessa sociala artefakter låter samhällets arvssynder stanna i bakgrunden, där de fortsätter att göra sitt jobb då moderna civilisationer fortfarande har barbariska inslag. Minns bara hur de juridiska maktapparaterna brukade stadfästa olaglig tortyr genom att kalla det ”avancerad förhörsteknik”.

Men nu är en ny sorts politisk bortträngning på väg att framträda. Som filosofen Alenka Zupančič påpekar i sin nya bok, *Let them rot* (”Låt dem ruttna”), känner allt fler ledare stolthet över sina brott ”som om det var en klar moralisk eller karaktärsässig skillnad ’att ha modet’ eller ’staken’ att göra det öppet.” Men, som Zupančič snabbt tillägger:

Det som verkar utgöra deras modiga lagöverträdelser genom att undvika det ”hyckleri” som dessa lagar ibland kräver, är inget annat än en direkt identifikation med statsmaktens obscena undersida. De överträder sina egna lagar. Det är därför som sådana ledare, även när de har makten, fortsätter att låtsas som om de står i opposition till den verkliga makten, gör uppror mot den – kallar det för den ”djupa staten” eller något annat.

Denna beskrivning åkallar förstås bilder av Donald Trump, som så sent som i december krävde att den amerikanska konstitutionen skulle ”elimineras”. Men även i Ryssland har maskerna fallit till marken. I tio månader insisterade Vladimir Putin på att det inte pågick något krig i Ukraina, och vanliga ryssar riskerade hamna inför domstol om de hävdade något annat. Men nu har Putin brutit mot sin egen regel och erkänt att Ryssland är i krig.

På ett liknande sätt har Jevgenij Prigozjin, en underhuggare till Putin, länge förnekat att han hade något att göra med Wagnergruppen. Nu har han inte bara erkänt att han grundade den ryska legostyrkan, utan att han också blandade sig i det amerikanska presidentvalet och kommer att fortsätta med det.

Politiska figurer som Trump och Putin definierar mod som beredskapen att bryta mot lagen om statens intressen – eller deras egna – kräver det. Implikationen är att civilisationen håller stånd endast om det finns modiga patrioter som tar sig an skitgöret. Detta är en avgjort högerorienterad form av ”hjältemod”. Det är lätt att agera ädelt för landets räkning – om än inte att offra sitt liv för det – men bara de starka i hjärtat kan förmå sig att begå brott för det.

Därför talade Heinrich Himmler, arkitekten bakom Förintelsen, 1943 om ”ett ärofyllt kapitel i vår historia som aldrig har nedtecknats, och aldrig kommer att skrivas.” Frågan gällde hur man skulle göra med judiska kvinnor och barn. ”Jag bestämde mig för att hitta en tydlig lösning”, förklarade han för en samling SS-befäl. ”Jag såg inte mig själv som rättfärdig i att utrota männen... och tillåta hämnarna i form av barnen att växa upp samtidigt som våra barn och barnbarn. Det svåra beslutet som måste tas är att hela folket måste försvinna från jorden.”

Men i dagens Ryssland är idén att övergrepp ”aldrig får nedtecknas” allt mer omodern.

I stället för att glömma bort ätandet av kannibaler så skrivs sådana handlingar in i lagen. Den 14 december antog den ryska statsduman en lag som säger att alla grymheter som begås i de ukrainska regionerna Donetsk, Luhansk, Zaporizjzja och Cherson innan annexeringen inte kommer ”att anses vara straffbara lagbrott” om de bedöms ha främjat ”den ryska federationens intressen”.

Hur detta ska avgöras är oklart, men vi bör anta att de ryska soldaternas tortyr, våldtäkter, mord, plundring och skadegörelse kommer att ursäktas – rentav firas. Man påminns om paradoxen i Sofokles pjäs Antigone, där det är farligare att följa moralen än att begå brott.

”Den ryska kulturen”, skriver historikern Timothy Garton Ash, har blivit ”en sidorätt för Putins självuppslukande kannibalism.” Därför är det ”dags att ställa sig frågan om Vladimir Putin är den amerikanska imperialismens agent. För ingen amerikan har åsamkat det som Putin kallar Den ryska världen så mycket skada som ledaren själv.” I en liknande analys hudflängde den kazakiska journalisten Arman Sjurajev nyligen Rysslands mobbande ambassadör i hans land: ”Russofobi är allt ni har åstadkommit med era idiotiska handlingar... Ni är kannibaler som äter sig själva.”

Paradoxalt nog gör den ryska uppvisningen i falsk transparens att statens mystiska funktionssätt blir ännu farligare, då den gör oss moraliskt avtrubbade. Den visar varför vi behöver figurer som Wikileaks grundare Julian Assange desto mer. Assange är vår Antigone. I årtal hölls han undangömd som en levande död, i väntan på utlämning till USA för att ha tjänat som folkets spion, och offentliggjort en liten del av den amerikanska utrikespolitikens obscena undersida. Även om Assange må ha utfört några ytterst hemska handlingar, så är min nyårsönskan ändå att president Joe Biden visar prov på sant mod och släpper honom fri.

Artikeln är tidigare publicerad på Project Syndicate.

Översättning: *Leonidas Aretakis.*

Mer av/om Žižek:

[Ukraina och det tredje världskriget.](#) (mars 2022)

[Apokalypsens ryttare är tillbaka](#) (maj 2022)

[Pacifism är fel svar på kriget i Ukraina](#) (ETC, juli 2022)

[Bara palestinierna kan rädda Israel](#) (20 mars 2023)

Conrad Hamilton och Matt McManus: [Till Slavoj Žižeks försvar](#)

Ludvig Sunnemark: [Žižek En häst utan ryttare](#)